

Per Øverland: Historieglimt 241 – Lademoen i byhistorien

Trondheim har to store verk om byens historie. Fra 1955 til 1973 kom det fem bind store verket «Trondheim bys historie» og til tusenårsjubileet kom «Trondheims historie 997-1997» i seks bind. Her kalles de den eldre og nyere serie. Ser en på hvor store tidsrom hvert bind behandler er det pussig hvor ulikt lange tidsrommene er. Bind en i begge serier gaper over mer enn 500 år. Bind to går fra reformasjonen til 1800, altså over 250 år. Bind tre spenner over mellom 70 og 80 år. De gjenstående bind dekker mindre enn femti år hver! Det er hele byens historie som skrives, men hvordan skrives den?

Defilering på Reinabanen en gang på '30-tallet. Foto: NTNU, Universitetsbiblioteket.

La oss ta med et sitat fra Anders Kirkhusmo i ny serie, bind 5 side 376:
«*Boligsaken dreide seg*

imidlertid ikke bare om å dekke et behov for nye hus, men den er på mange måter en nøkkel til å få innsyn i allmenne samfunnsmekanismer, og til å få forståelse for atmosfæren eller tidsånden i de første etterkrigsårene.»

Historikeren velger sentrale temaer som forteller vesentlige utviklingstrekk ved byen som helhet i den tid han skriver om, for å kaste mest mulig lys over det som skjedde da.

Byen består jo av bydeler. Derfor er det litt tilfeldig hva som kommer med om den enkelte bydel. Her skal vi likevel kaste et blikk på hva de svære verkene sier om bydelen Lademoen. Første bind i begge serier er skrevet av Grethe Authén Blom. De nevner naturlig nok Lade, men ikke vår bydel som lenge lå som felles beitemark for de tre tilstøtende gårdene Bakke, Lade og Skyås som alle tre er nevnt i sagaene. Lademoen lå som et gjennomfartsområde mellom maktsenteret på Lade og den nye byen ved elveutløpet og etter hvert med landeveien østover. Det eneste som nevnes er funnet i Lamofjæra av en tinnkanne fra 1500-tallet. Bind to i første serie er skrevet av Bjørn Sogner og andre serie av Steinar Supphellen. Naturlig nok nevnes ikke Lademoen der heller. Det som nevnes er at bymålet i Trondhjem lignet den senere lamodialekten. Bind tre i begge serier er skrevet av Knut Mykland og behandler tiden fra 1800 til 1880. Det var i dette tidsrommet den nedre delen av Lademoen for alvor ble bebygd. Det fortelles at i 1860-åra ble det bygd mye langs Strandveien. I 1866 kom rørledningen med vann innover der og i 1873 ville Weidemann legge Meråkerbanens endestasjon i Lamofjæra der han ville ha havn for svensk eksport.

Bind fire i begge serier er skrevet av Rolf Danielsen. I første serie går det fra 1880 til 1914, men i neste serie til 1920. Tre tema dominerer behandlingen av Lademoen. Det er fattigdommen, politikken og industrireisningen der. Det suverent mest fremtredende er at området har et dårlig rykte for fattigdom, elendighet og forfalne rønner. Det nevnes en rekke ganger. Politisk beskrives fremveksten av arbeiderbevegelsen i strøket og kampen mellom de radikale kommunister og de mer moderate sosialdemokrater. Fra 1906 var det enkeltmannskretser til stortingsvalget og mye plass er viet valg og gjenvalg av den moderate Anders Buen fra Lademoen krets. Han var i mange år stortingspresident og folket på Lademoen var nok stolt av ham. Han satt også lenge i bystyret og sikret park for bydelen. Av industrireisning på Lademoen er særlig nevnt Düvels reperbane og Aktiebryggeriet fra 1900. Det er også viet plass til idrettens fremvekst og avholdssaken. Lademoen hadde to avholdslosjer: Ladejarlen og Tordenskjold. Gasslykter i gatene kom til bydelen

tidlig i 1890-åra. Ynglingen er nevnt med ungdomsarbeid og bibliotek og dessuten havneplanene.

Den eldre serie endte med et bind fem, et supplementsbind, som kom i 1973; elleve år etter bind to som kom i 1962. Bind fem dreier seg om årene 1914 til 1964. Mye av bind fem er skrevet av Haakon Odd Christiansen, men i tillegg er det en rekke artikler av andre forfattere. Dette bindet er også spesielt ved at flere av artiklene har særlig mye stoff om Lademoen. Det gjelder ikke minst Wilhelm K. Størens «Den økonomiske utvikling» og Johan B. Rians «Kirke og kristenliv». Her er det litt vanskeligere å si hva som dominerer, men trikken, skolene og Lademoen menighets arbeid er nevnt flere ganger. Trikken til Buran ble forlenget omkring Voldsminde og linjen til Lade kom senere. Avholdssaken stod sterkt. Da forbudet mot brennevin ble opphevet, var det likevel flertall på Lademoen for fortsatt forbud.

Den nye seriens femte bind er skrevet av Anders Kirkhusmo og spenner over årene 1920 til 1964. Han bygger en del på intervjuer som Historisk institutt på Dragvoll har tatt opp med vanlige folk. Der kommer også enkeltmennesker på Lademoen til orde slike som Erling Berg. Fra mellomkrigstiden til etterkrigstiden var bydelen preget av arbeiderbefolkningen og deres arbeidsplasser; ikke minst ved TMV og de mange arbeidsplassene for kvinner. Også deres fritid vies oppmerksomhet. Trangboddheten ble mindre etter hvert. Mange flyttet ut av området. Krigstiden har sin plass med særlig vekt på hva den betød for vanlige folk med matmangel, usikkerhet og for eksempel blanding av alt lys. Ellers nevnes trikken og Lademoen asyl, menighetshus og gravlunden der jødene fikk sitt minnesmerke etter krigen.

Den nye seriens sjette og siste bind er skrevet av Ola Svein Stugu. To meget gode bilder på sidene 8 og 142 viser Nerlamon fra Aktiebryggeriet til jernbanen og fra jernbanen med kirke, skole og Voldsmindekomplekset sentralt i bildet. Trikken til Voldsminde er nevnt og justeringen av grensene til Strinda, men fra 1964 var jo alt blitt til by. I 1966 var jernbanelinjen planlagt utvidet til dobbeltspor, men det tok sin tid å gjennomføre! Omkring 1990 ble Lademoen klassifisert som byfornyelsesområde og litt skjedde med enkelte gater og bydelshuset, men i 1995 ble boligstandarden stemplet som dårlig. De gamle lamonittene klaget over at dialekten ble uttynnet. Omtrent 25 % av folket regnes i 1980 til arbeiderklassen. Det skrives om idrettslagene. National, Trygg

og Rosenborg ballklubb rekrutteres fremdeles fra bydelen. Forsøket på å slå flere klubber sammen i det nye laget Nidar ble lite vellykket. Byhistorien forteller oss at favorittretten på Lademoen var «kjøttkak».